

**ƏMİR TEYMUR ƏDƏBİYYATDA**

**XX əsr Azərbaycan və özbək ədəbiyyatında  
Əmir Teymur mövzusu**

**Təranə Həşimova**

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, Ziya Bünyadov adına  
Şərqsünaslıq İnstitutu. Azərbaycan.  
E-mail: tarana\_nur@yahoo.com.tr  
<https://orcid.org/0000-0001-6823-037X>

**Annotasiya.** Məqalədə Hüseyn Cavidin "Topal Teymur" əsərinin bədii-tarixi mahiyyətindən və özbək ədəbi mühitində əks-səda doğurmasından, müstəqillik dövründə Azərbaycan və özbək ədəbiyyatında Əmir Teymur obrazının tarixə yeni baxış müstəvisində yaranmasından bəhs olunur. Əbdürrauf Fitrat, Abdulla Aripov, Siracəddin Səyyid kimi özbək şairlərinin və müasir Azərbaycan yazıçısı Yunis Oğuzun yaradıcılığında Əmir Teymur obrazı ədəbi əlaqələr kontekstindən araşdırılır.

**Açar sözlər:** Özbək, Azərbaycan, müasir, milli, Əmir Teymur, Sovet İttifaqı

<http://dx.doi.org/10.29228/edu.167>

**Məqaləyə istinad:** Həşimova T. (2020) *XX əsr Azərbaycan və özbək ədəbiyyatında Əmir Teymur mövzusu*. «Müqayisəli ədəbiyyatşünaslıq», № 1, səh. 224-230

**Məqalə tarixəsi:** göndərilib – 01.06.2020; qəbul edilib – 09.06.2020

**The subject of Amir Teymur in the  
Azerbaijani and Uzbek literature of the 20<sup>th</sup> century**

**Tarana Hashimova**

Doctor of Philosophy in Philology, Institute of Oriental Studies named  
after Ziya Bunyadov. Azerbaijan.  
E-mail: tarana\_nur@yahoo.com.tr  
<https://orcid.org/0000-0001-6823-037X>

**Abstract.** The article considers the artistic and historical essence of the Huseyn Javid's "Topal Teymur" and his admirable cognition in the Uzbek literary surround, as well as the appearance of the historical image of Amir Teymur in the history of Azerbaijan and Uzbek literature in the period of independence. The image of Amir Temur is explored in the context of literary research in the works of Uzbek poets such as Abdurraouf Fitrat, Abdullah Aripov, Siradjaddin Sayyid and famous Azerbaijani writer Yunis Oguz.

**Keywords:** Uzbek, Azerbaijan, modern, national, homeland, Amir Teymur, the Soviet Union

<http://dx.doi.org/10.29228/edu.167>

**To cite this article:** Hashimova T. (2020) *The subject of Amir Teymur in the Azerbaijani and Uzbek literature of the 20<sup>th</sup> century*. «Comparative Literature Studies», Issue I, pp. 224-230

**Article history:** received – 01.06.2020; accepted – 09.06.2020

### **Giriş / Introduction**

Böyük türk coğrafiyasının tarixən işğallara məruz qalması onların özünümüdafiə, milli kimliyini təsdiq ideologiyalarının dirçəlməsi ilə nəticələnmişdir. Həqiqətə, tarixə söykənərək özünümüdafiə ideologiyasının dirçəlməsi və türkün tarixi şəxsiyyətlərini obrazlaşdırmaqla, milli kimliyə döndüş Azərbaycan və özbək ədəbiyyatında, xüsusilə şeirində tarixi həqiqətlərin bədii əksini yaratdı.

### **Əsas hissə / Main Part**

Türk millətinin tarixindən qoparılmasına yönəlmiş siyasətin əsasını böyük türk hökmdarlarını, tarixi şəxsiyyətlərini, sərkərdələrini yetişən nəsillərə qəddar, zalım, qanlar tökən, yurdları viran qoyan talançı, mədəniyyətdən, elm və ədəbdən uzaq mənfi obraz kimi tanıdılması təşkil edir. Bu insanlıqdan uzaq, təkə türk millətinin deyil, bəşəriyyətin tarixini hədəfləmiş siyasətlərə cavab olaraq, Azərbaycan və özbək ədəbiyyatında tarixi şəxsiyyətlərin həqiqətlərə söykənərək bədiiləşməsi insanlığın və bəşəriyyətin tarixinə sədaqət rəmzidir. Belə tarixi şəxsiyyətlərdən biri də 1370-1507-ci illər arasında mövcud olmuş Teymurilər dövlətinin banisi Əmir Teymurdur. Məlumdur ki, Əmir Teymur yeganə hökmdardır ki, fəth etdiyi torpaqlarda xalqın mədəniyyətinə toxunmurdu. Xalqın milli varlığı olan ana dilinə yasaq qoymurdu. Türk əmiri bilirdi ki, bir xalqı kökündən qoparmağın yolu dilindən keçir. Əmir Teymur isə bu qeyri-insani məqsəddən uzaq idi. Eyni zamanda öz dilinə, tarixinə böyük sevgilə dolu hökmdar qələmə alınan əsərlərin türk dilində yazılmasının tərəfdarı idi. “Əmir Teymur dövrünün türkə ilk bədii əsəri tarixi fakt olaraq Əmirin özünün 1381-ci ildə uyğur əlifbası ilə yazılmış on bir sətirlik “Kitabəsi” sayılır” [1, s.1].

Ümumiyyətlə, türk övladlarını bir bayraq altında toplayaraq böyük bir dövlət quran Əmir Teymurun türk xalqlarının yaddaşında və bədii təfəkküründə özünəməxsus yeri vardır. Onun “Güc ədalətdədir” kimi məşhur bəşəri fikri yaşamın, ədəbiyyatın qayəsinə çevrilmişdir. Təsadüfi deyil ki, “İsmayıl bəy Qaspiralı Əmir Teymurun məşhur “güc ədalətdədir” sözünü özünün “Mükalimeyi salatın” əsərinə epigraf kimi seçmiş, əsərdə Əmir Teymurun obrazını yaratmışdır” [2, s.4].

### **Hüseyn Cavidin “Topal Teymur” əsəri özbək ədəbi mühitində**

Tarixçi, başqırd inqilabı və azadlıq hərəkatının öndəri Əhməd Zəki Vəlidı Toğan (1890-1970) hələ gənc ikən “Türk və tatar tarixi” adlı kitabında, eyni zamanda 1920-ci ilə qədər Kazan və Ufada çap olunmuş kitablarında Əmir Teymur haqqında, onun fəaliyyəti haqqında fərqli fakt və mülahizələr irəli sürdü. Qızıl Orda xanı Toxtamış və Əmir Teymur arasında döyüşlər, Əmir Teymurun zəfəri məsələlərinə yeni baxış müstəvisindən yanaşan Vəlidı Toğanın tarix elmində doğru və cəsarətli addımı ədəbiyyata da yol açmış oldu. Azərbaycan ədəbiyyatında İstanbulda təhsil alan, İstanbul ədəbi-elmi mühitindən bəhrələnən Hüseyn Cavid (1882-1941), Əmir Teymurun türk xalqlarının tarixində müstəsna müsbət rolunu ədəbiyyata gətirdi. 1925-ci ildə böyük Azərbaycan dramaturqu “Topal Teymur” əsərini qələmə alır. Əmir Teymur haqqında yazılan bədii-tarixi əsərlər içərisində ən mükəmməli Hüseyn Cavidin beşpərdəli dram əsəri hesab olunur. Millətinin, xalqının dininə, dilinə, tarixinə, milli-mənəvi sərəvətlərinə sevgiyə dolu Hüseyn Cavid “Topal Teymur”u yaratmaqla tarixə söykənərək özünün milli düşüncələrini əks etdirdi. Böyük turançı, böyük türkçü Hüseyn Cavid Əmir

Teymurun – Teymurləngin müsbət xarakterinə, müdrik düşüncəsinə, ədalət prinsiplərinə diqqət verməklə türk millətinin tarixinə, qan yaddaşına, mücadilə salnaməsinə aydınlıq gətirdi. İstər Hüseyn Cavid, istərsə də Əmir Teymur şəxsiyyətini obrazlaşdıran digər şair və yazıçılar türkün tarixinə yönələn zərbələrin hardan gəldiyini gözəl anlayır, həqiqətləri sənətin diliylə üzə çıxarmağa çalışırdılar. “Topal Teymur” əsərində Hüseyn Cavid bütün yaradıcılığını birləşdirən eyni amala sadıq qalır. Onun qınaq obyektini ayrı-ayrı insanlar yox, insanları yetişdirən zaman və cəmiyyətdir, hadisələrin yaranma səbəbidir. Bu amaldan qaynaqlanaraq Əmir Teymurun sərkərdəlik istedadına, idarəçilik təfəkkürünə, hökmranlıq müdrikliyinə heyranlığını bildirən şair, onun istedad və bacarığının orta əsrlər mühitində solduğuna diqqət çəkir. “Topal Teymur” əsəri Əmir Teymurun 1402-ci ildə Ankara döyüşündə İldırım Bəyazıdlə üz-üzə gəlməsindən bəhs edir. Əsərin “Topal Teymur” adlanması ilk olaraq insanda əsərdə Əmir Teymurun tənqid obyektini olacağı fikrini oyadır, lakin Hüseyn Cavidin millilik mahiyyətli bədii-fəlsəfi təfəkkürü əsərin süjet xətti boyu özünü göstərir. “Əmir Teymur və İldırım Bəyazidi qarşı-qarşıya gətirən dramaturq birinin axşamı, digərinin görmə qüsuru olmasını türk dünyasını fəlakətə sürümləri ilə əlaqələndirir. Bu fəlakətin, qardaşın qardaşa qarşı çıxmasının düşmən ölkələrin güclənməsinə səbəb olmasını obrazların fiziki qüsuru ilə ümumiləşdirir. Topal Teymurun dilindən İldırım Bəyazidə – “Əgər dünyanın zərrə qədər dəyəri olsaydı, yığın-yığın insanlara, ucu-bucağı yox məmləkətlərə sənin kibi bir kor, bənim kibi bir topal müsəlləh olmazdı”, – söyləyir [3, s.302].

Yaşadığı dövrdə müəyyən siyasi baxışların qurbanı olan yaradıcı insanların əsərləri qadağalar qoyulmasına baxmayaraq, xalqın mənəvi ehtiyacı olduğundan bütün sərhədləri, senzuraları aşır. Azərbaycan-özbək xalqları eyni ictimai-siyasi vəziyyəti bölüşdükləri üçün istər Hüseyn Cavid, istər Əbdülhəmid Çolpan, Əbdürəauf Fitrət və digərlərinin dram əsərləri xalqın qan yaddaşı, tarixi kimliyinə söykəndiyi üçün sevilirdi, pyeslər tamaşaya qoyulur, əsərlər tərcümə olunurdu. Maraqlı ədəbi faktlardan biri odur ki, Hüseyn Cavidin yaradıcılığı, xüsusilə “Topal Teymur” əsəri özbək ədəbi mühitində, ədəbi əlaqələrdə mühüm hadisədir. Bu hadisənin təməl səbəbi isə milliliyə, tarixiliyə, qan-gen yaddaşına bağlılıq idi. 6 əsri adlayıb öz aktuallığını saxlayan Əmir Teymur şəxsiyyəti Hüseyn Cavid kimi vətənpərvər mütəfəkkiri cəlb etdiyi kimi, öz ata yurdunda, Özbəkistanda da şairlərin ilham qaynağına çevrilmişdir. Tanınmış özbəkşünas alim Almaz Binnətova özünün “Hüseyn Cavid və özbək ədəbi-mədəni mühiti” məqaləsində Hüseyn Cavidin “Topal Teymur” əsərinin Bakıda səhnəyə qoyulmaqla yanaşı, özbək ədəbi mühitinə yol alaraq Daşkənddə səhnələşdirilməsindən, bir müddət sonra isə tamaşaya qadağa qoyulmasından bəhs edir. Hüseyn Cavidin repressiya qurbanı olmasının əsas səbəbləri “Topal Teymur” və “Peyğəmbər” əsəri göstərilmişdir. Sovet ideologiyasına zidd olaraq Əmir Teymur obrazını böyük türk oğlu, ədalətli, bəşəri ideyalarla yaşayan, çoxtərəfli fəaliyyətə malik hökmdar kimi qələmə alması qoyulan qadağanın əsası idi. Maraqlıdır ki, dramaturqun 37-ci il repressiya qurbanına çevrilməsində dəlillərdən biri kimi “Topal Teymur” əsəri qeyd olunur və paralel olaraq özbək mütəfəkkiri 37-nin qurbanlarından olan Əbdürəauf Fitrət də (1885-1938) 1919-cu ildə “Temur sag'anasi” əsərini yazmışdır. Əbdürəauf Fitrət yüksək sənətkarlıq bacarığına sahib ədib olaraq, Türkünstanı sözü və əməlləri ilə azadlığa aparacaq Cədid hərəkatının, Cədid ədəbiyyatının öncüllərindən idi. Öz yüksək ideyalarının təbliği naminə mükəmməl bədii sənət nümunələri yaradan Fitrət Əmir Teymur kimi cahana hökmranlıq edən sərkərdənin dogma torpaqlarının rus işğalına məruz qalmasını rahatlıqla qarşılaya bilməzdi. Eyni zamanda Fitrətin yaradıcılığında Əmir Teymura müraciətlə yazdığı şeirlərlə yanaşı, bu mövzuda məqalələri də vardır. Yazdığı məqalələrində Fitrət Əmir Teymur Turanın qüdrətli hökmdarı kimi yad edir, məhəbbət və ehtiramını nümayiş etdirirdi. Professor H.Baltabayev Fitrətin yaradıcılığında bəhs edərkən, Əmir Teymurun adının sənətkarın otuzdan çox əsərində istifadə olunduğunu yazmışdır [1, s.25]. Eyni zamanda Fitrətin «O'g'uzxon», «Abulfayzxon» [5] əsərləri tarixi faktlar əsasında yazılmış bədii əsərlərdir.

Hüseyn Cavid, Əbdürəauf Fitrət, Əbdülhəmid Çolpan, Abdulla Qədiri və digər Azərbaycan və özbək ədibləri 37-ci illərin qurbanı oldular, sürgünlərdə məhv edildilər, kütləvi məzarlıqlara kömüldülər. Lakin özləri vaxtsiz və amansızlıqla soyuq məzarlara kömülsələr də yaratdıqları

əsərlərlə tarixdə yaşamaq haqqı qazandılar. 1991-ci ildən ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra əsərləri tirajlarla çap olundu, həyat və yaradıcılıqları tədqiqat obyektinə çevrildi, tərcümə olunaraq Azərbaycan, özbək səhnələrində həyat qazandı. "Dahi dramaturqun "Topal Teymur" pyesini 1992-ci ildə özbək dilinə çevirən istedadlı özbək şairi Usmon Kuçkar həmin əsəri 1998-ci ildə "Əmir Teymur" adı ilə "Cahon adabiyeti" ("Dünya ədəbiyyatı") ədəbi-bədii, ictimai-publisistik jurnalında özbək dilində dərc etdirmişdir [1, s.1]. Hüseyn Cavidin 130 illik yubileyi çərçivəsində istər Azərbaycanda, istərsə də Özbəkistanda xeyli işlər görüldü. Bu dövrdə Usmon Kuçkor Hüseyn Cavidin 130 illiyi günləri çərçivəsində "Şeyx Sənan" və "Səyavuş" əsərlərini də özbək dilinə çevirmişdir.

**Müasir Azərbaycan və özbək ədəbiyyatında Əmir Teymur obrazı:** Azərbaycan Respublikası müstəqillik qazandıqdan sonra sovet dönmündə, sovet ideologiyasında Əmir Teymur, Nadir şah kimi tarixi şəxsiyyətlərin qanıçən, cəllad kimi təqdiminə son verildi, böyük Hüseyn Cavidin yüksək amallarının davamı olaraq Azərbaycan şeirində, nəsrində Əmir Teymur obrazı böyük türk xaqanı kimi yer aldı. Yazıçı Yunis Oğuzun uzun elmi-bədii axtarışlardan sonra qələmə aldığı "Əmir Teymur"unun "Zirvəyə doğru" tarixi romanında böyük cahangirin hakimiyyətə gəlməsi, türk qəbilələrini birləşdirməsi və Hindistana yürüşü əks olunur. Yazıçı Əmir Teymurun türk dünyasının birləşməsi, türk sərhədlərinin genişlənməsi üçün fəaliyyət göstərən böyük sərkərdə, təcrübəli diplomat və dövlət xadimi kimi təqdim edərək, türk xalqlarını vahid dövlət şəklində birləşdirmək istəyən Əmir Teymurun hökmdar fəlsəfəsinə aydınlıq gətirir. Son illərdə özbək şairi və tərcüməçisi Usman Kuçkarın tərcüməsində Yunus Oğuzun "Əmir Teymur", "Şah arvadı və cadugər" romanları özbək dilində işıq üzü görmüşdür" [6].

Ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra tanınmış özbək şairi Abdulla Aripov (1941-2016) 1996-cı ildə milli kimliyimizə dönüş motivli tarixi dram əsəri qələmə aldı. "Sahipqıran" adlı bu əsər böyük Əmir Teymurun mübarizə dolu həyatına, tarixi xidmətlərinə həsr olunmuşdur. Abdulla Aripov bu tarixi dram əsəri ilə geniş anlamda türk millətinin tarixinə işıq tutur, sovetlər dönmündə türkün tarixini saxtalaşdıranlara tarixi faktlarla, ədalət prinsipi ilə cavab verir. Əhməd Yəsəvi, Əmir Teymur, Yıldırım Bəyazid və digər türk millətinin nəhənglərinin obrazlaşdığı bu əsərdə, müəllif obyektiv şəkildə dövrləri, sərkərdələri, müdrikləri təqdim edə bilir. Bilərəkdən, düşünülmüş şəkildə türklərin arasına salınan nifaqların, fitnələrin əsl səbəblərini üzə çıxarır, tarixin ələyindən keçirib müasir oxucuya şeir diliylə çatdırmağa çalışır. Əsərdə Əhməd Yəsəvi ilə Əmir Teymur obrazlarını qarşılaşdırən şair bu dialoqla türkün düşmənlərinə, tarixinə, milli kimliyinə, mədəniyyətinə, adət-ənənələrinə, milli-mənəvi dəyərlərinə kölgə salanlara mesaj səsləndirir:

**Orijinal:**

*Niyet kançe cazibeli bolsa hem,  
Temur, Kılıç bilen murad hasil bolmağı güman ...  
Tilimiz bir, dinimiz bir, imanımız bir.  
Bir hil yumuş yüklenmişdir ikkimizge hem ...  
Sen fiğ bilen, men söz bilen başkardık uni.  
Birak sening yonğmgni yakley almeymen [7, s.614].*

**Tərcümə:**

*Niyyət hər nə qədər cazibəli olsa da,  
Qılıncı muradın gerçəkləşməsi şübhəli,...  
Dilimiz bir, dinimiz bir, imanımız bir,  
Eyni vəzifəmiz var ikimizin də  
Sən qılıncı, mən söz ilə artıq bunu.  
Ancaq sənün üsulunu bəyənmirəm (tərc T.H.).*

Şair bu qarşılaşdırma ilə bəyan edir ki, türk sərkərdəsi fitnələrin, fəsadların nəticəsi olaraq qılınca əl atsa da, türkün müdriki onun qılınca əl atmasını dəstəkləməyəcək qədər alidir, bəşəri ideallara sadıqdır. Abdulla Aripov məşhur “Özbəkistan, Vətənim mənim” şeirində də digər türkün böyükləri ilə bərabər, Əmir Teymurdan bəhs edir:

*Temur tig'i etməgan joyni  
Qalam bilan oldi Alisher.  
Dunyo bo'ldi chamanim manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim [8].*

*Teymurun qılıncının uzanmadığı yeri  
Qələmlə aldı Əlişir Nəvai,  
Dünya oldu çəmənəm mənəm,  
Özbəkistan, Vətənim mənəm.*

Müasir Azərbaycan və özbək ikitərəfli ədəbi əlaqələrində Özbəkistanın Xalq şairi Siracəddin Səyyidin fəaliyyəti xüsusi əhəmiyyətə malikdir. O, 1958-ci ildə Özbəkistan Respublikasının Surxandərya vilayətində anadan olub. 1980-ci ildə Daşkənd Dövlət Universitetinin Jurnalistika fakültəsini bitirib. İlk kitabı "Ruhum xəritəsi" (1984) Qafur Qulam adına Ədəbiyyat və sənət nəşriyyatında nəşr olunub. Siracəddin Səyyidin böyük özbək mütəfəkkirlərinə, sərkərdələrinə həsr etdiyi şeirlərin ruhunda bir yenilənmə vardır, tarixə yeni baxış şeirlərinin əsas qayəsinə çevrilir. O, “Əmir Teymurun heykəli qarşısında” (2000) şeirində Sovetlər dövrünün sadəcə işğalçı, talançı kimi tanıtdığı böyük Əmir Teymurun ruhu qarşısında hesabatını verir. Tarixin bütün suallarının cavabının elə tarixdə aranmalı olduğunu şeir diliylə ifadə edir:

*Ədalət daim belə:  
yavaş-yavaş yüksələr.  
Yamanlıq əzəl-əbəd  
yer təkində gizlənər.  
Ədavət ilə gələn  
indi hər hansı bir güc,  
Əmir Teymur heykəlinə  
dəyib parçalanacaq [9].*

Siracəddin Səyyidin 1983-cü ildə qələmə aldığı “Səmərqənddə” şeiri də şairin tarixlə söhbətidir. Şəhər boyu gəzən şair daşların yaddaşında, sükutun səsinə mədəniyyət beşiyi Şərqi arayır. Şeirin Sovet dövründə qələmə alınmasına baxmayaraq, Əmir Teymur, Uluğbəyi cəsarətlə tarix və mədəniyyət yaradanlar sırasında anır şair:

*Registanda gəzərkən tənha  
Oluram qədim xəyallara qərq.  
Hardasan, yüz əsrlik daşlardamı?  
Qəmli naxışlardamı,  
Məqbərələrdəmi və ya  
Qəbirlərdəsənmi, Şərq?  
Məni təqib edir tarixi sükut,  
Bütün dahilərin ağlar köksümdə.  
Axşamdır. Əmir Teymur babamın adın  
Pıçıldayaraq gedirəm taksidə (1983) [9].*

### Nəticə / Conclusion

Əmir Teymurdan sonra Teymuroğulları Uluğbəy, Hüseyn Bayqara, Babur və Cahanşah şanlı bir tarix yaratmışlar. Təkcə nəslinin tarix səhnəsində 488 il hökmranlıq etdiyi qüdrətli türk hökmdarı, zamanında yeddi dünya hökmdarı adlanan Əmir Teymur şəxsiyyətinin tarixi faktlar əsasında ədəbiyyatda əks olunması keçmişlə gələcək arasında körpü yaradır. “Turan”ı gerçəkləşdirmiş sərkərdənin obrazı türk xalqlarının milli təfəkkürünün formalaşmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Türk dünyasının böyük oğlu Əmir Teymurun ədəbiyyatda, sənətdə obrazlaşdırılması son iki əsrdə daha aktıdır. Elmin, texnologiyanın sürətlə inkişaf etdiyi, geniş və ciddi araşdırmaların aparılmasının daha asanlaşdığı bir dövrdə Əmir Teymurun savadsız olduğu, kəsilən başlardan hasarlar ucaltdığı kimi təsdiqini tapmayan fikirlər inandırıcı deyildir. Savadsız bir insan alim və müdriklərin rəğbətini qazana bilməz, digər aspektdən arxeologiya elminin inkişaf etdiyi bir dövrdə kütləvi qətlialmların mövcudluğu çoxdan elmə məlum olardı. Əmir Teymurun nəvəsi Uluğbəyin dünyanın axın etdiyi böyük kitabxanaları inşa etdirməsi faktı, Əmir Teymur nəslinin elmə, mədəniyyətə böyük önəm verdiyinin nümunəsidir. Türkün şərəf dolu tarixini ədəbiyyatda yaşadan Hüseyn Cavidlər, Əbdürrauf Fitrətlər soyuq məzarlara gömülsələr də, yaratdıqları əsərlər, obrazlar müasir ədəbiyyatımıza işıq tutaraq yeni ədəbi əsərlərin qayəsinə, motivinə çevrilmişdir. Türkün şəcərəsinə, tarixi şəxsiyyətlərə müraciət, tarixi hadisələrin müasir planda yüksək səviyyədə bədii əksi Azərbaycan və özbək ədəbiyyatında ortaq mövzuları ehtiva etməklə ədəbi əlaqələrin bədii tərcümə, bəhrələnmə kimi qollarına yol açmışdır.

### Ədəbiyyat / References

- 1.almaz Binnətova. Hüseyn Cavid və özbək ədəbi-mədəni mühiti. “Xalq qəzeti”, oktyabr 2012.
2. Mehman Həsən. Ə.Fitrət və H.Cavid yaradıcılığında tarix və müasirlik, H.Cavidin130 illik yubileyinə həsr olunmuş Respublika elmi konfransının materialları, 28-29 noyabr 2012.
3. Hüseyn Cavid. Əsərləri, 5 cildə, III cild. Bakı, “Lider”, 2005.
4. H.Baltabayev. Timur sağanasini izleb, Milli tikleniş qəzeti, 20 avqust 1996.
5. [http://www.wikiwand.com/uz/Abdurauf\\_Fitrat](http://www.wikiwand.com/uz/Abdurauf_Fitrat)
6. [https://azertag.az/xeber/Yazichi\\_publisist\\_Yunus\\_Oguzun\\_Daskendde\\_ozbek\\_dilinde\\_chap\\_edilmis\\_Amir\\_Teymur\\_romaninin\\_teqdimati\\_kechirilmisdir-35013](https://azertag.az/xeber/Yazichi_publisist_Yunus_Oguzun_Daskendde_ozbek_dilinde_chap_edilmis_Amir_Teymur_romaninin_teqdimati_kechirilmisdir-35013), 12.04.2018.
7. Yaman Ertuğrul. Özbek Türklerinin şairi Abdulla Aripov, s. 611-638, <http://www.tdk.gov.tr>, 13.10.2017.
8. [http://sherlaruz.com/news/o\\_zbekiston\\_abdulla\\_oripov/2014-03-09-670](http://sherlaruz.com/news/o_zbekiston_abdulla_oripov/2014-03-09-670)
9. Yaşar Qasımbəyli. Siracəddin Səyyidin şeirləri, [https://525.az/site/?name=xeber&news\\_id=14034#gsc.tab=0](https://525.az/site/?name=xeber&news_id=14034#gsc.tab=0), 17. 04.2018.

## Тема Амира Теймура в Азербайджанской и узбекской литературе 20-го века

### Тарана Хашимова

Доктор философии по филологии, Институт Востоковедения им. Зия Буньядова. Азербайджан.  
E-mail: tarana\_nur@yahoo.com.tr

**Резюме.** В статье рассматривается художественно-историческая сущность произведения Гусейна Джавида «Топал Теймур» и его восхитительное познание в узбекской литературной среде, а также появление исторического образа Амира Теймура в истории Азербайджана и

узбекской литературы в период независимости. Образ Амира Теймура исследуется в контексте литературного исследования в творчестве таких узбекских поэтов, как Абдулла Арипов, Сираджаддин Саййид и известного азербайджанского писателя Юнис Огуза.

**Ключевые слова:** узбекский, азербайджанский, современный, национальный, Амир Теймур, Советский Союз